

Sygn. akt IV KK 706/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Kozielewicz (przewodniczący)

SSN Dariusz Kala (sprawozdawca)

SSN Marek Motuk

Protokolant Małgorzata Sobieszczańska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Małgorzaty Kozłowskiej,
w sprawie **P.K.**

skazanego z art. 209 § 1a k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 2 grudnia 2020 r.,

kasacji, wniesionej przez obrońcę

od wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 4 czerwca 2019 r., sygn. akt XXIII Ka [...]

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego [...] w K.

z dnia 4 marca 2019 r., sygn. akt IV K [...],

- 1. uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym;**
- 2. zwraca oskarżonemu uiszczoną opłatę od kasacji w kwocie 450 zł (czterysta pięćdziesiąt złotych).**

UZASADNIENIE

P.K. został oskarżony o to, że:

w okresie od 14 kwietnia 2015 roku do 05 czerwca 2018 roku w K. przy ul. W. uchylał się od ciążącego na nim z mocy wyroku Sądu Rejonowego [...] w K. za sygn. akt V RC [...] z dnia 10 stycznia 2008 roku obowiązku alimentacyjnego na rzecz J.K., przy czym wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych, wskutek czego J.K. została narażona na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. o czyn z art. 209 § 1 i § 1a k.k.

Wyrokiem z dnia 4 marca 2019 r., sygn. akt IV KK [...], Sąd Rejonowy [...] w K.:

1. oskarżonego P.K. uznał za winnego tego, że w okresie od 28.09.2015 r. do 05.06.2018 r. w K. przy ul. W. uchylał się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 05.07.2011 r., sygn. akt XVIII RC [...] na szkodę małoletniej J.K., przy czym łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowi równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych, przez co naraził osobę uprawnioną na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, to jest czynu stanowiącego przestępstwo z art. 209§ 1a w.zw. z §1 k.k. i za to na mocy art. 209 § 1a k.k. wymierzył mu karę 8 (ośmiu) miesięcy pozbawienia wolności;
2. na podstawie art. 627 k.p.k., art. 2 ust 1 pkt 3 ustawy o opłatach w sprawach karnych, zasądził od oskarżonego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 70 (siedemdziesiąt) złotych tytułem wydatków i obciążył go opłatą w wysokości 180 (sto osiemdziesiąt) złotych.

Od powyższego wyroku apelację wywiodła obrońca oskarżonego, która zaskarżyła wyrok w całości zarzucając mu:

- 1) naruszenie przepisów postępowania, które miały wpływ na treść orzeczenia, tj.

- a) art. 167 k.p.k., art. 352 k.p.k. i art. 366 §1 k.p.k., w związku z art. 2 §1 pkt 1 k.p.k. i art. 4 k.p.k. poprzez nieprzeprowadzenie niezbędnych z punktu widzenia zasady obiektywizmu dowodów z urzędu i niewystarczające zbadanie okoliczności przemawiających na korzyść oskarżonego;
- b) art. 7 k.p.k. przez dokonanie oceny materiału dowodowego sprawy w szczególności z dokumentów i wyjaśnień oskarżonego w sposób pobieżny, nielogiczny, sprzeczny z zasadą swobodnej oceny dowodów, co doprowadziło do błędnych ustaleń faktycznych polegających na przyjęciu, iż w okresie od 28.09.2015 r. do 05.06. 2018 r. uchylał się od ciężącego na nim obowiązku alimentacyjnego i naraził córkę J.K. na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych.

W apelacji skarżąca zamieściła nadto wniosek o dopuszczenie dowodu:

- 1) z pisma Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 02.02. 2018r. na okoliczność jego treści,
- 2) z dokumentacji leczenia na okoliczność, w jakim okresie oskarżony nie był zdolny do świadczenia pracy, jakie leczenie i rehabilitację przechodził,
- 3) z akt postępowania egzekucyjnego Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym [...] w K. L.F. o sygn. akt KMP [...] /08 oraz KMP [...] na okoliczność jakie faktycznie zajęcia do obu spraw były wobec oskarżonego uczynione i w jakim zakresie były skuteczne oraz jakie kwoty i kiedy były przez oskarżonego wpłacane,
- 4) z zeznań świadka H.K., zam. K., ul. W [...] na okoliczność dokonywanych przez oskarżonego u komornika wpłat na poczet alimentów,
- 5) z uzupełniających wyjaśnień oskarżonego na okoliczność możliwości realizowania obowiązku alimentacyjnego w zarzucanym mu okresie, ponoszonych wówczas kosztów własnego utrzymania, leczenia i rehabilitacji.

W konkluzji skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku przez uniewinnienie oskarżonego i zasądzenie kosztów obrony na rzecz oskarżonego za

postępowanie apelacyjne, względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Wyrokiem z dnia 4 czerwca 2019 r., sygn. akt XXIII Ka [...], Sąd Okręgowy w K.:

1. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że z opisu przypisanego oskarżonemu czynu wyłączył okresy od dnia 23 marca 2017 roku do dnia 3 maja 2017 roku oraz od dnia 12 czerwca 2017 roku do dnia 31 października 2017 roku;
2. utrzymał w mocy zaskarżony wyrok w pozostałej części;
3. zwolnił oskarżonego od ponoszenia kosztów sądowych za postępowanie odwoławcze obciążając nimi Skarb Państwa.

Od powyższego wyroku kasację wywiodła obrońca oskarżonego, która zaskarżyła wyrok w całości podnosząc zarzuty rażącego naruszenia prawa, które mogły mieć istotny wpływ na treść orzeczenia, polegające na:

- 1) naruszeniu przepisu art. 209 § 1a k.k. w związku z art. 209 § 1 k.k. poprzez błędne jego zastosowanie polegające na przyjęciu, iż znamię uchylania się od obowiązku alimentacyjnego zostało przez oskarżonego zrealizowane w przyjętych okresach pomimo obiektywnego braku możliwości realizacji obowiązku alimentacyjnego wobec dokonywanych i realizowanych zajęć do dwóch spraw komorniczych - obu dotyczących alimentów (w tym zajęcia wobec małol. córki J.K.), czy też przez błędną ocenę prawną dokonaną przez Sąd odwoławczy, że dokonywane zajęcia komornicze do innej sprawy nie usprawiedliwiają braku realizacji obowiązku alimentacyjnego wobec małoletniej J.K. w stopniu wykluczającym przyjęcie uchylania się od alimentów;
- 2) naruszeniu przepisów art. 167 k.p.k., 170 §1 pkt 5, art. 366 § 1 k.p.k. i art. 2 §1 pkt 1 i § 2 k.p.k., art. 4 k.p.k., art. 6 k.p.k. i w związku z przepisem art. 458 k.p.k. poprzez nieprawidłowe oddalenie przez Sąd odwoławczy na rozprawie dnia 04 czerwca 2019 r. wniosku dowodowego obrońcy złożonego w apelacji z dokumentów obejmujących akta postępowania egzekucyjnego Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym [...] w K. L.F. o sygn. akt KMP [...]08 oraz KMP

[...]/02, co spowodowało niewyjaśnienie wszystkich okoliczności istotnych z perspektywy oceny odpowiedzialności karnej oskarżonego, naruszenie zasady obiektywizmu i prawdy materialnej oraz prawa do obrony oskarżonego.

Podnosząc powyższy zarzut skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K., pozostawiając temu Sądowi uwzględnienie kosztów obrony w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

W odpowiedzi na kasację, prokurator wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja, z przyczyn szczegółowo wskazanych poniżej, okazała się zasadna.

Skarżąca ma bowiem rację wskazując, że sąd odwoławczy, oddalając wniosek dowodowy o przeprowadzenie dowodu z akt komorniczych rażąco naruszył przepis art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k. Nie sposób bowiem uznać, że wniosek ten w sposób oczywisty zmierzał do przedłużenia postępowania, skoro obrońca zawarł go już w apelacji i sąd odwoławczy miał wystarczająco dużo czasu, by owe akta sprowadzić na rozprawę odwoławczą i przeprowadzić dowód z zawartych w nich dokumentów postępowania egzekucyjnego. Przypomnieć przy tym należy, że oddalenie wniosku dowodowego na wskazanej wyżej podstawie jest możliwe tylko wtedy, gdy sąd wykaże, że jedynym i oczywistym celem wnioskującego jest bezzasadne spowodowanie dalszego postępowania jurysdykcyjnego. Tego sąd odwoławczy nie uczynił, o czym nader wyraźnie świadczy fakt, że w postanowieniu oddalającym wnioski dowodowe (w zakresie odnoszącym się do podstawy z art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k.), ograniczył się w istocie do przywołania słów ustawy. O tym, że decyzja sądu odwoławczego o oddaleniu wniosków dowodowych nie była poprzedzona pogłębioną refleksją można wnioskować i na tej podstawie, że w końcowej części uzasadnienia ww. postanowienia wskazano, iż kwestia dokonanych przez oskarżonego wpłat oraz potrąceń komorniczych została w sposób jednoznaczny ustalona w oparciu o treść zeznań przesłuchanego na

rozprawie głównej świadka L.F.. Stawiając taką tezę organ ad quem nie zauważył, że podstawą dokonanych przez sąd pierwszej instancji w tym zakresie ustaleń, był również odpis karty rozliczeniowej ze sprawy KMP [...] /08, z której treścią zeznania L.F. nie były w pełni zgodne (co dotyczy np. kwestii związanych z potrąceniem w dniu 5 grudnia 2017 r. środków z rachunku bankowego oskarżonego, czy też potrąceń z zasiłków wypłacanych przez ZUS w grudniu 2017 r.). O tym, że sąd odwoławczy nie dostrzegł wspomnianej karty rozliczeniowej (a w konsekwencji i nieścisłości, jakie pojawiają się pomiędzy jej treścią, a zeznaniami ww. świadka) świadczy nadto fakt, że również w uzasadnieniu swojego orzeczenia, odnosząc się do kwestii potrąceń i dokonanych przez oskarżonego wpłat, oparł się wyłącznie na informacjach wynikających z treści zeznań L.F.. Przywiązując tak istotne znaczenie do depozycji procesowych ww. świadka, sąd II instancji nie zwrócił jednak uwagi na to, że z ich treści wyraźnie wynika, że przeciwko oskarżonemu toczy się jeszcze jedno postępowanie egzekucyjne dotyczące alimentów o sygnaturze KMP [...] /02. L.F. podał nawet, że na poczet należności egzekwowanej w tej ostatniej sprawie została zaksięgowana część wpłaty dokonanej przez oskarżonego w dniu 9.02.2017 r. Świadek nie przekazał jednak szczegółowych informacji odnoszących się do stanu egzekucji w drugiej z ww. spraw, w tym zwłaszcza na temat ewentualnych innych potrąceń, czy wpłat dokonywanych przez oskarżonego na poczet należności egzekwowanych w tej sprawie. Już tylko z tych względów jako zdecydowanie nietrafne należy ocenić stwierdzenie, że do ustalenia kwestii dokonanych przez oskarżonego wpłat oraz potrąceń komorniczych wystarczające było poprzestanie na treści zeznań L.F. złożonych na rozprawie głównej.

Nie wywołuje przy tym wątpliwości, że obok wysokości osiągniętych przez oskarżonego dochodów i jego możliwości zarobkowych, z perspektywy oceny, czy oskarżony wyczerpał znamiona czynu zabronionego z art. 209 § 1a k.k. w zw. z § 1 k.k. i ewentualnych dalszych ustaleń co do stopnia społecznej szkodliwości tego czynu, kluczowe znaczenie miała również wysokość i charakter ciążących na nim zobowiązań finansowych, w tym zwłaszcza tych będących przedmiotem postępowania egzekucyjnego, a także stopień, w jakim oskarżony wywiązywał się z tych obowiązków i jego starania w tym zakresie. W orzecznictwie w pełni zasadnie podkreśla się, że jeżeli istnieje podejrzenie popełnienia przestępstwa niealimentacji,

należy zbadać przede wszystkim przyczyny niewywiązywania się z obowiązku alimentacyjnego przez domnianego sprawcę. Znamiona przestępstwa niealimentacji będą bowiem mogły być uznane za wypełnione wyłącznie wtedy, gdy sprawca nie będzie wywiązywał się z obowiązku alimentacyjnego możliwego do wykonania. Występkowi tego może wszak dopuścić się tylko ten, kto mógłby wykonać ciążący na nim obowiązek, a tego nie czyni mimo realnych możliwości (por. uchwała Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1976 r., VI KZP 13/75; wyrok SN z 9 maja 1995 r., III KRN 29/95). W kontekście realiów przedmiotowej sprawy szczególnego podkreślenia wymaga, że jako jedną z przyczyn niemożliwości wykonania obowiązku alimentacyjnego w doktrynie wskazuje się m.in. „liczne zobowiązania publicznoprawne, powstałe zwłaszcza przed okresem niealimentacji, a przede wszystkim zajęcia komornicze oraz toczące się egzekucje dotyczące tych zobowiązań” (tak trafnie J. Lachowski (w:) Kodeks karny. Komentarz, pod red. V. Konarskiej -Wrzosek, WKP 2020, komentarz do art. 209, teza 6).

W tej sytuacji konstatacja sądu odwoławczego o treści: „bez znaczenia dla ocen w niniejszej sprawie pozostaje fakt, że komornik wprawdzie zajmował część wynagrodzenia za pracę oskarżonego jednakże była to egzekucja zaległych alimentów i zadłużenia wobec Funduszu Alimentacyjnego, co oskarżonego nie zwalniało z bieżącego łożenia na utrzymanie córki”, jawi się jako zdecydowanie niewystarczająca do uznania, że zaskarżony wyrok sądu pierwszej instancji jest co do zasady trafny, a podniesione w apelacji argumenty są niesłuszne. Gdyby bowiem wysokość kwot uiszczanych na poczet należności związanych z niewywiązywaniem się z obowiązku alimentacyjnego w przeszłości, pozbawiała oskarżonego realnej możliwości wywiązywania się z bieżących zobowiązań alimentacyjnych, o wyczerpaniu znamion występkowi niealimentacji nie mogłoby być mowy. Powyższa, arbitralna teza sądu odwoławczego, wskazuje więc także na to, że przeprowadzając kontrolę odwoławczą sąd ten nie przywiązał należytej uwagi do kwestii tego, co – z perspektywy znamion występkowi niealimentacji – powinno być w postępowaniu karnym wyjaśnione. Powyższa okoliczność sprawia, że nie tylko zarzut podniesiony w punkcie 2, ale i 1 kasacji musi być oceniony jako zasadny.

Uznanie, że autorka nadzwyczajnego środka zaskarżenia skutecznie wykazała, iż w przedmiotowej sprawie zaktualizowała się podstawa kasacyjna z art. 523 § 1 k.p.k., skutkować musiało uchYLENIEM zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w K. i przekazaniem sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Przeprowadzając kolejny raz kontrolę odwoławczą organ ad quem, mając na uwadze wyrażone wyżej wskazania i zapatrywania prawne Sądu Najwyższego, wnikliwie rozważył argumenty i wnioski zawarte w apelacji, mając na uwadze to, by orzeczenie wieńczące tę sprawę było rozstrzygnięciem sprawiedliwym tak z perspektywy standardu sprawiedliwości materialnej, jak i proceduralnej. Przy ponownym badaniu sprawy organ odwoławczy winien również pamiętać, że wyjaśnienia oskarżonego są nie tylko środkiem dowodowym, ale i środkiem obrony. Oznacza to, że jeżeli oskarżony wyrazi wolę złożenia wyjaśnień na rozprawie odwoławczej, należy mu to umożliwić.

Kierując się powyższą argumentacją, Sąd Najwyższy orzekł jak w części dyspozytywnej wyroku.

O zwrocie opłaty od kasacji rozstrzygnięto na podstawie art. 527 § 4 k.p.k.